

**ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ
В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА****PUNISHMENT FOR CRIMINAL OFFENSES AGAINST PROPERTY
IN THE HISTORY OF DOMESTIC CRIMINAL LEGISLATION**

Гордіца Х.П., аспірант
кафедри кримінально-правових дисциплін

Інститут права Львівського державного університету внутрішніх справ

Процес розбудови правової та демократичної держави в Україні безпосередньо пов'язаний із дотриманням і належною реалізацією гарантованих Конституцією України прав і свобод людини та громадянина, до яких, зокрема, належить їх право власності. У випадку порушення означеного майнового права, держава на законодавчому рівні встановлює юридичну (здебільшого кримінальну) відповідальність. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Проте, цілком очевидно, що описана вище процедура та чинний на сьогоднішній день кримінальний процес був таким далеко не завжди та і самі норми кримінальних законів мали не просто інакше трактування та формулювання, але й встановлювали досить різні покарання.

У даній статті, нами здійснено історичний аналіз покарань за кримінальні правопорушення проти власності. Було встановлено, що в різні періоди становлення української державності та за різних ідеологічних правлячих верхівках та на різних територіях сучасної України існували досить різні підходи до покарань за кримінальні правопорушення проти власності. Для дослідження питання покарання за кримінальні правопорушення проти власності в історії вітчизняного кримінального законодавства нами було здійснено аналіз кримінального законодавства за різних часів та правлінь різних держав залежно від входження українських земель до складу тієї чи іншої держави. Так, під час дослідження було розглянуто кримінальне законодавство Київської Росії, Великого Князівства Литовського, Речі Посполитої, Війська Запорізького, Московської та Австрійської імперій, Австро-Угорщини, СРСР та незалежної України. В даній роботі ми здійснили певне спостереження за змінами та відмінностями, що надало змогу викласти їх у хронологічній послідовності, що в свою чергу дає можливість яскраво побачити певний шлях гуманізації покарань.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, покарання, кримінальні правопорушення проти власності, санкція.

The process of building a legal and democratic state in Ukraine is directly related to the observance and proper implementation of the rights and freedoms of a person and a citizen guaranteed by the Constitution of Ukraine, which, in particular, includes their right to property. In case of violation of the specified property right, the state establishes legal (mostly criminal) liability at the legislative level. Punishment is a measure of coercion applied on behalf of the state by a court verdict to a person found guilty of a criminal offense, and consists in limiting the rights and freedoms of the convicted person as prescribed by law.

However, it is quite obvious that the procedure described above and the current criminal process were not always like this, and the norms of criminal laws themselves were not only interpreted and worded differently, but also established quite different punishments.

In this article, we have carried out a historical analysis of punishments for criminal offenses against property. It was established that in different periods of the formation of Ukrainian statehood and under different ideological ruling elites and in different territories of modern Ukraine, there were quite different approaches to punishments for criminal offenses against property. In order to study the issue of punishment for criminal offenses against property in the history of domestic criminal legislation, we analyzed the criminal legislation of different times and governments of different states, depending on the inclusion of Ukrainian lands in one or another state. Thus, during the study, the criminal legislation of the Kyivan Rus, the Grand Duchy of Lithuania, the Polish-Lithuanian Commonwealth, the Zaporizhzhya Army, the Moscow and Austrian Empires, Austria-Hungary, the USSR, and independent Ukraine was considered. In this work, we made a certain observation of changes and differences, which made it possible to present them in a chronological sequence, which in turn makes it possible to clearly see a certain way of humanizing punishments.

Key words: criminal liability, punishment, criminal offenses against property, sanction.

Постановка проблеми. Питання неправомірних посягань та справедливих покарань за їх вчинення, постійно турбувало суспільство, наукових діячів та державу в цілому. Так, суспільна думка поділилася на дві діаметрально різні позиції. Частина суспільства притримуються думки про необхідність впровадження найсуворіших покарань по типу смертної кари, інша притримуються більш гуманного підходу. З огляду на це, важливим залишається питання визначення найбільш доречного виду покарання за кожен вид кримінального правопорушення. На шляху до вирішення описаного вище питання, важливим є аналіз минулого досвіду, який дає змогу повністю розкрити його, дослідити зміни, які відбулися та наслідки до яких вони призвели. Вивчення еволюції покарань дає змогу проаналізувати суспільне ставлення до покарань. Окрім того, історія залишається важливим елементом освіти, оскільки загальновідомим є факт циклічності історії, а відтак її вивчення дозволяє здійснювати прогнозування тих чи інших ситуацій, що можуть бути викликані низкою чинників для унеможливлення чи зведення до мінімуму помилок минулого. Окрім того, історичний аналіз це певна рушійна сила та опора для більш глибоких та специфічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням еволюції окремих історичних періодів кримінального законодавства в частині покарань з вчинення кримінальних правопорушень проти власності у вітчизняному законодавстві присвячено низку наукових робіт. Авторами таких робіт є О. В. Вознесенська, М. Ф. Володимирський-Буданов, Л. М. Демидова, М. Й. Коржанський, О. С. Ларіна, А. В. Пашковская, Н. Полонська-Василенко, В. М. Чередник та низка інших авторів.

Формулювання цілей. Метою даної статті є детальний історичний аналіз законодавчих змін у підходах до визначення та встановлення покарання за кримінальні правопорушення проти власності у різні періоди становлення в Україні державності й розвитку кримінального права.

Виклад основного матеріалу. З початку появи перших законодавчих актів кримінальні правопорушення проти власності були основним їх елементом. Пройшовши всі етапи кодифікації, кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності весь час розвивалася.

Відповідно до тверджень В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожина, М. М. Страхова, історія державно-правового розвитку на території сучасної України сягає середини першого

тисячоліття до н. е., коли в народів і племен Північного Причорномор'я з'явилося нове державне утворення [1, с. 4–18]. Як висновок, можемо стверджувати про те, що будь-яка держава має власні закони та звичаї, а відтак питання покарання за правопорушення проти власності існували уже в ті роки.

Л.М. Демидова відзначала, що у VII–III ст. до н. е. у степових районах цього регіону (на території сучасної Південної й Південно-Східної України, а також частково в Криму) панували скіфські племена. Головним джерелом права у скіфів був звичай, що відповідав інтересам правлячої верхівки. Протягом усього свого розвитку скіфська культура залишалася безписемною, тому й норми ті звичаїв не були зафіксовані. Згодом поряд зі звичаєм виникло інше джерело права – правила, встановлені царською владою. Однак на території Скіфської держави зберігалися групи населення, які мали власні закони. Зберегли, приміром, свої звичаї такі племена, як союзи таврів у Криму, а також племена, що проживали на південь від Прип'яті [2]. Авторка констатує, що норми скіфського права захищали приватну власність на худобу, на рухоме житло, на предмети побуту, на рабів. У розглядуваний період відомі злочини і проти власності (крадіжка, грабіж тощо). Найбільш поширеними видами покарання були смертна кара, відсічення правої руки й вигнання. Тривалий час у скіфів зберігалася кровна помста [2].

Питання кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності порушувалися від початку становлення кодифікованих актів - пам'яток Давньоруської держави. Зокрема, у договорах князя Олега з Візантією, які були укладені у 911 році. Як приклад можна навести статтю 6 Договору, де йдеться про насильницьке заволодіння чужою власністю. Також у статті регламентуються наслідки неправомірного діяння. Кримінально-правова норма, яка містилася у цій статті була викладена наступним чином: «6. Аще украдет Руснь что либо у Христьянина, и паки Христьянинь у Русина, и ять будет въ томъ час тать, егда татьбу створить, отъ погубившаго что либо, аще приготовится татьбу творяи и убіенъ будет: да не взышется смерть его ни отъ христьянъ, ни отъ Руси, но паче убо да възметь свое, иже погубиль. И аще въздасть руц украдъи, да яп будет тьмъ же, у него же будетъ украдено, и связанъ будетъ, и отдасть то, же смъ створить, и створить трижды о семь». І хоча цей договір не вживає такого терміна, як «грабіж», на думку І. Ф. Реверса (1826 р.), договір князя Олега 911 р. вже виділяв окремих вид татьби – явне відбирання чужої речі (грабіж). Серед істориків відсутня єдність думок щодо повного визначення змісту цієї норми, однак її значення важко переоцінити. Саме з неї бере свій початок розвиток вітчизняного писаного кримінального права, що регулює відповідальність за грабіж [3, с. 228].

Наступним із актів, що пропонується нами до розгляду є Договір руських із греками, що був також укладений князем Ігорем у 945 р., який передбачав покарання за вчинення татьби. Відповідно до ст. 6 цього договору злодій повинен був не лише повернути вкрадену річ, але і сплатити ще стільки, скільки вона коштує: «ст. 6 Аще ли ключится украсти Русину отъ Грекъ что, или Гречину отъ Руси, достойно естъ возворотит е не точью едино, но и цену его» [4, с. 11].

Фактично, ремарка про покарання за статут грецьким та законом руським встановлювала додаткове покарання, адже за візантійським правом, за розкрадання передбачалися тілесні покарання і навіть смертна кара (за повторне вчинення цього кримінального правопорушення).

Безсумнівно, не можна не згадати про Руську правду, як основне джерело розвитку всього вітчизняного законодавства. Розвиток законодавства у межах Руської правди тривав з 11-го і остаточно до 13-го століття. «У Руській

правді злочини проти власності вже поділялися на кілька самостійних злочинних діянь: розбій, крадіжка, самовільне користування чужим майном, підпал та невиконання зобов'язання» [5, с. 112].

Хоча в Руській Правді нічого не передбачено про способи набуття права власності, вона містить кримінально-правові заборони посягання на право власності.

У Руській Правді найбільша увага приділяється крадіжці. Крадіжка – це таємне, явно протизаконне вилучення речі від будь-якої особи з наміром привласнити її собі. У Руській Правді це називалось татьбою.

Поняття пограбування, як, втім, і шахрайства, вимагання та деяких інших кримінальних правопорушень проти власності, що мають місце у сучасній юридичній науці та кримінальному законодавстві, не знайшло свого відображення. Проте пограбування, на думку М.Ф. Володимирського-Буданова, «хоча і не виділяється в спеціальний вид злочину, але, безсумнівно, карється нарівні з татьбою та під ім'ям татьби» [6, с. 97].

Спочатку з поняття «татьба» виділився розбій – ст. 20 Руської Правди – «а иже убьют огнищанина в разбои». У ст. 7 Розширеної Правди, також передбачена відповідальність за розбій: «...будеть ли стал на разбои без всякою свадь». Давньоруське право, як і сучасне, показує специфіку розбою – це двооб'єктний вид кримінального правопорушення, який посягає, з одного боку, на майно людини а, з іншої сторони, на її здоров'я. Саме тому це кримінальне правопорушення є найбільш тяжким із усіх видів майнових кримінальних правопорушень, і за нього призначається найсуворіше покарання – потіг та розграбування [7]. У ст. 18 Руської Правди говориться: ««А иже изломить копье, либо щит, либо порт, а начнет хотети его деръжати у себе, то приати скота у него; а иже естъ изломил, аще ли начнет приметати, то скотом ему заплайти, колько дал будетъ на немъ» [8]. Думки вчених щодо цієї статті неоднокові, оскільки одні вважали, що йдеться про ті товари, які були взяті «у позику або на утримання» [9, с. 209–211], деякі не погоджувалися, що йдеться про товари, дані в позику [10, с. 8], інші казали, що це єдиний випадок псування чужих речей, відсутність продажу в даному випадку пояснювали необережністю, випадковістю, ненавмисністю діяння, і, відповідно, відсутністю кримінального правопорушення [11, с. 190].

Подібного погляду вчені дотримуються лише за фактом необхідності сплатити ціну речі її господарю у випадку її псування. Тут Н. Ланге конкретизував, що «якщо зіпсовану річ скривджений хотів утримати в себе, то міг вимагати за неї тільки додаткову платню, але якщо він віддавав річ тому, хто її зіпсував, то мав право отримати повну за неї винагороду» [11].

Правонаступницею Київської Русі стає Литовсько-Руська держава. Продовжує активно розвиватися й правова думка. На території України, окрім Руської Правди, діяло польське та литовське кримінальне законодавство: Судебник Великого князя Казимира 1468 р., а також Литовські Статути 1529 р. – «Старий», 1566 р. – «Волинський», 1588 р. – «Новий» та інші нормативні акти [12, с.409].

Слід відмітити, що дана держава не мала єдиного та загальнообов'язкового нормативно-правового акту, який би був офіційним для всієї держави і така відсутність правового регулювання діяла фактично до видання Литовського Статуту 1529 р.

Першою спробою кодифікувати положення кримінального права став Судебник Великого князя Казимира Ягайловича IV від 29 лютого 1468 р. Судебник склався з 25 артикулів, 16 з яких були присвячені відповідальності за різноманітні види крадіжки (татьби) (артикули 1-8 та 12-19), а також артикул 23 – за знахідку [13, с. 5]. Слід відмітити, що досить різними були й санкції за кримінальні правопорушення проти власності. У більшості статей була передбачена смертна кара, наприклад, «кто

украдет выше полукопья, а любо корову, того узвесити" (арт. 13). В арт. 12 можливою альтернативою смертної кари було невілництво: "А кому татя выдадут, а тот не въсхочеть его казнити, а усхочеть на нем заплату побрати, а его пустити, а любо его себе в неволю възати". Відшкодування збитку застосовувалось за крадіжку в невеликих розмірах, вчинену вперше: "а кто впервое украдет, ... аже будеть ниже полтины, домовые речи крал, домовыми ж речьми платити" (арт. 14) [14, с. 57-60]. Окремо слід наголосити про наявність і смертної кари у даному нормативі.

Подальшими значущими для нашого розгляду нормативними актами є Литовські Статути. У яких встановлюються санкції у вигляді тілесних покарань. Окрім того, з'являються також й калічицькі види тілесних покарань: биття киями, дубцями біля ганебного стовпа, відрізання рук, ніг, язика, інших частин тіла. Наприкінці XV-XVI ст. відбувається становлення покарання у виді позбавлення волі [15, с. 179-180], яке застосовувалось на термін від 6 тижнів до 1 року. Ще однією цікавою санкцією стала запозичена у німецькому законодавстві так звана санкція виволання, яка застосовувалася до привілейованих осіб та полягала у так званій конфіскації майна та примусенні виїзду за кордон.

Наступним правовим актом, що слід розглянути в контексті нашого дослідження та який містить норми кримінального права, став Артикул Військовий Петра I (1715 р.). Ще у 1948 р. досліджуючи історичні аспекти виникнення військово-кримінального законодавства професор В.М. Чхиквадзе стверджував, що цей нормативно-правовий акт того часу був самостійним, не запозиченим в інших країнах, «самобитним» законом, який тісно був пов'язаний з усіма державними реформами того часу [16]. Таку ж думку поділяли Розенгейм, Бобровський та інші вчені. Важливо зазначити, що велика увага приділялася вихованню твердої військової дисципліни і порядку в армії. Діяв цей військово-кримінальний кодекс того часу майже 100 років, до появи «Полевого уголовного уложення» 1812 р. і частково діяв (у мирний час) до видання «Военно-уголовного устава» 1839 р.

Досліджуючи подальше законодавче регулювання відповідних правових відносин, необхідно відзначити Артикул Військовий Петра I. Даний акт в першу чергу був призначений лише для військових і власне певний час так і застосовувався, проте невдовзі, 10 квітня 1716 р. було видано Указ, яким даний акт став розповсюджуватися й на загальні верстви населення [17].

Виходячи із описаного, зазначений нами акт значною мірою регламентував відповідальність за військові злочини, проте він також містив норми про кримінальну відповідальність за майнові злочини. Наприклад, у ньому встановлювалися положення «Про запалювання, грабіжництво та злодійство». Основними кримінальними правопорушеннями проти власності були грабіж та крадіжка. Передбачалися як покарання вчинення крадіжки один раз, а й повторність вчинення такого злочинного діяння. Наприклад, якщо крадіжка відбувалася вчетверте, то винна особа зазнавала смертної кари. Отже, у тому періоду розвитку кримінального законодавства характерне часте застосування вищої міри покарання - страти. Крадіжка церковного майна, крадіжка під час стихійного лиха, крадіжка з державної установи або військового складу також каралася смертною карою [16].

Ще одним великим законодавчим актом стає Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 року. В Уложенні терміни майно та власність були тотожні, оскільки законодавець дійшов висновку, що так легше позначити сукупність усіх майнових інтересів та прав. На наш погляд, це стало кроком законодавця в минуле, оскільки ці категорії різні за своїм змістом, і необхідно розділяти їх. Інституту покарання в Уложенні безпосередньо присвячені три глави (2-4) першого розділу ("Про

покарання", "Про визначення покарань за злочини" і "Про пом'якшення і скасування покарань"). Система покарань за Уложенням 1845 р. була складною і громіздкою. Вона становила собою так звану сходинку покарань, в якій усі покарання поділялися на роди, види й ступені за їх порівняльною тяжкістю і розташовувалися в послідовному порядку. Було встановлено 12 родів покарань, поділених на 38 ступенів, котрі утворювали спадаючу прогресію - починаючи від страти і закінчуючи повчанням. Загальні покарання поділялися на основні та додаткові [18, с. 133].

Диференціація майнових кримінальних правопорушень застосовувалася залежно від сфери вчинення протиправного діяння: державна власність та власність приватних осіб. Основні склади майнових кримінальних правопорушень були включені в аналізований законодавчий акт: крадіжка, грабіж, присвоєння, розтрата, шахрайство, винищення та ушкодження чужої власності.

Саме у такому вигляді кримінальні правопорушення проти власності залишалися довгий час. Ніхто не сумнівався у значимості прийнятих кримінально-правових норм, проте, вдосконалення кримінального законодавства вимагало відповідності реаліям, оскільки ці норми застаріли і з'являлися нові види розглядуваних кримінальних правопорушень.

Основним видом покарання залишалася смертна кара, але вже, як правило, шляхом розстрілу чи повішення та супроводжувалася позбавленням права розпорядження своїм майном перед смертю і шельмуванням (політичною смертю). Тілесні покарання полягали у прогнанні скрізь стрій і в покаранні батогом, плітями та різками. Інші покарання даного періоду розвитку кримінального законодавства полягали у призначенні засудженого до каторжних робіт, заслання до Сибіру на поселення. Якщо ж кримінальне правопорушення було вчинене військовим, до нього застосовувалося покарання у виді зарахування до штрафних рот, арешт на гауптвахті, розжалування в рядові, позбавлення звання, чина і орденів, вигнання з армії.

Впродовж тривалого часу не було прийнято жодних змін у досліджуваному питанні. Прийняття Кримінального уложення 1903 зрушило розвиток законодавства з мертвої точки. Цей акт відрізнявся кращим рівнем юридичної техніки, його норми були суворо систематизовані, хоч і сам акт не відрізнявся великим обсягом.

У даному уложенні кримінальні правопорушення проти власності не виділялися в окрему главу, а були розкидані статтями різних глав даного акта. Таким чином, повторність однакових форм майнових кримінальних правопорушень у різних статтях не дозволяло виділити конкретні склади майнових кримінальних правопорушень, що було безперечним мінусом для розвитку інституту протиправних діянь цієї категорії.

Кримінальне уложення вплинуло на розвиток кримінального законодавства, які стосуються правопорушень проти власності надалі. Передумовою нового соціально-економічного устрою стала Жовтнева революція. У ході її проведення основним напрямом розвитку стала охорона та зміцнення соціалістичної власності.

У 1922 році було прийнято перший Кримінальний кодекс УРСР. Глава 6 цього кодексу мала назву «Майнові злочини». У ній містилися всі кримінально-правові заборони за вчинення кримінальних правопорушень проти власності. Встановлювалася відповідальність за вчинення крадіжки, привласнення та розтрата, пограбування, розбою, здирництва, шантажу, шахрайства, а також за умисне пошкодження чужого майна.

Продовжуючи тему розгляду українського радянського законодавства, слід відмітити певну відмову законодавця від кари, як мети покарання. Це зробило новий Кримінальний кодекс УРСР більш гуманним. Законодавець вирішував досить глобальну тему - яким повинно бути кримінальне право нового суспільства. Звідси відсутність

чіткого усвідомлення значимості додаткових видів покарання, характеру співвідношення підсумовувальних і протистих санкцій [19, с.141-142].

У 1927 році було прийнято Кримінальний кодекс УРСР. Ю.А. Дорохіна, надаючи оцінку даному нормативному акту, відмічала, що Кримінальний кодекс УРСР 1927 практично не відрізнявся від КК УРСР 1922 р. Система злочинів і ознаки складів більшості неправомірних діянь проти власності у новому КК УРСР перейшли із КК УРСР 1922 р. Проте Кримінальний кодекс УРСР 1927 р. мав певні особливості, а саме ретельніше диференціював відповідальність за майнові злочини. Зокрема, в розділі VII «Майнові злочини», даного кодексу, регулюються майнові відносини як приватної так і державної власності. Проаналізувавши даний розділ, можна зазначити що найменшою мірою покарання є - виправно-трудова робота на строк до трьох місяців або громадська догана (ст.177-2 КК УРСР 1927 р.) та найсуворіша міра покарання – позбавлення волі на строк до десяти років, а при особливо обтяжуючих обставинах з підвищенням до вищого заходу соціального захисту – розстрілу (ст.174 КК УРСР 1927 р.) [20]. Також, можна зазначити що міра покарання за злочини проти індивідуальної власності була більш суворіша ніж за неправомірні діяння вчиненні проти державної власності.

Наступним із важливих для розгляду є Кримінальний кодекс України 1960 року [21]. Як відмічає Ю.А. Дорохіна, найбільш істотною його особливістю було те, що він довгий час розрізняв посягання на соціалістичне (дер-

жавне, колективне) та індивідуальне майно громадян. Такий підхід не був випадковим, тому що в його основі лежала ідея необхідності забезпечити ідеальну охорону соціалістичної власності. Що стосується покарань, то кримінальні правопорушення проти державної та колективної власності були набагато суворішими, ніж аналогічні діяння проти індивідуальної власності [22, с. 268]. Не можливо не погодитися із авторкою, адже даючи оцінку вищезгаданому кодексу, ми чітко бачимо, що державна і комунальна власність мала більші пріоритети в плані покарання за посягання на них, а ніж приватна. Оскільки, для такої категорії злочинів був виділений весь розділ, і він займав друге місце після злочинів проти держави.

Висновки. Резюмуючи вищевикладене, хотілося б зазначити, що кримінальне законодавство проходило досить довгий шлях формування остаточного переліку кримінальних правопорушень проти власності. Зі зміною державного ладу та зі зміною державної влади скасовувалися старі і з'являлися нові норми кримінального закону, що вплинули зрештою на те, в якому вигляді представлено кримінальне законодавство в даний час. Суттєву роль та відмінність підходів до інституту покарання за кримінальні правопорушення протягом всієї історії України відігравав той факт, що українська нація була не лише розділена поміж декількома народами, але й знаходилася під впливом різних ідеологічних підходів. Так, Західна Україна, будучи під владою європейських держав набувала проєвропейських цінностей, була більш гуманною, а відтак і законодавство було відповідним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія держави і права України: навч. посіб. [В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, М. М. Страхов]. Київ : НМК ВО, 1993. 116 с.
2. Демидова Л.М. Генезис кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Pib_2010_4_33.pdf
3. Ларіна О. С. Історико-правовий аналіз законодавства, що встановлює відповідальність за грабіж. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2011, (3), с. 227-233.
4. Вознесенська О. В. Кримінально-правова характеристика пограбування. Doctoral dissertation, Харк. нац. ун-т внутр. довід. Харків, 2013.
5. Абрашкевич М. М. Еволюція ідей про злочин та покарання (публічна лекція)., Одеса: економічна друкарня, 1903. 781 с.
6. Володимирський-Буданов М.Ф. (1909) Огляд історії права
7. Єсіпов В. Ст Ст (1892). Ушкодження майна вогнем у праві.
8. Руське законодавство X-XX століть. Т. 1: Законодавство Стародавньої Русі. М., 1984.
9. Станіславський А. (1855). Дослідження почав майнових відносин у найдавніших пам'ятниках російського законодавства. К: Вид. книгопродавця Івана Дубровіна
10. Загоровський Ст (1875). Історичний нарис позики з російського права остаточно XIII століття. Київ: Університетська друкарня, 15.
11. Ланґе О. (1859). Дослідження про кримінальне право Руської Правди. Кн. 1.
12. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т.1. До середини XVII століття. 3-тє вид. Київ: Либідь, 1995 672 с.
13. *Музиченко П.П.* Формування судового прецеденту в українських землях XIV – початку XVI століть. Одеса: Вісн. Одеського інституту внутрішніх справ. 1998. С. 3-7.
14. Хрестоматія з історії держави і права України. Том 1. З найдавніших часів до початку XX ст.: Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: У 2 т. В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький; За ред. члена-кореспондента АПРНУ В.Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре. 1997. 464 с.
15. Кудін С.В. Становлення і розвиток кримінального права України у Х – першій половині XVII ст.: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 Київ, 2001. 226 с.
16. Чиквадзе В.М. Советское военно уголовное право. М. :Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948. 452 с.
17. Чередник В.М. Генезис законодавчого формування кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів починаючи з часів Київської русі по XIX століття. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/jnn_2011_6_15.pdf
18. Пашковская А.В. К 150-летию Уложения о наказаних уголовных и исправительных 1845 года, 1995. С. 126-133.
19. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Частина загальна. Курс лекцій. Київ: Українська видавнича група, 1995. 334 с.
20. Кримінальний кодекс УРСР. URL: file:///C:/Users/Asus/Downloads/kriminalni_kodeks_ursr_1927_r_v_redaktsiyi_1949_r.pdf
21. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text> (дата звернення 09.08.2022)
22. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності: історико-правовий аспект. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Ms_2013_6\(2.1\)_46.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Ms_2013_6(2.1)_46.pdf)